

ГИЁХВАНДЛИК: САБАБЛАР, ОҚИБАТЛАР ВА ОЛДИНИ ОЛИШ ЧОРАЛАРИ

Ботиров Толиб Қўлдошевич

Пулатов Музафар Махаматжанович

*Республика Суд-тиббий экспертиза илмий-амалий маркази
Тошкент вилоят филиали*

Аср вабоси деб аталаётган гиёхвандлик ўта оғир хасталиқдир, у дунёнинг барча мамлакатларида айниқса, ёшлар орасида тез суръатлар билан кенг тарқалмоқда. Сўнгги даврда дунёнинг барча мамлакатларида наркотиклар ва бошқа гангитувчи моддаларни истеъмол қилиш масаласи долзарб муаммо сифатида тан олинган. Бинобарин, Бирлашган миллатлар ташкилотини тегишли тузилмасининг маълумотларига кўра дунёда 130-190 миллион одам наша препаратларини, 30-40 миллион одам - амфетамин қатори препаратларини, 11,3 миллион одам - героинни, 4,1 миллион одам - бошқа опиятларни истеъмол қилади. Ушбу масала нафақат тиббий, балки сиёсий, ижтимоий ва иқтисодий аҳамиятга ҳам эгадир.

Мутахассисларнинг фикрига кўра, наркотик моддани қабул қилган одам қарахт бўлиб, ҳаракатсизланиб, фикрлаш, ақлий фаолият қобилятиларини йўқотади. Одам баъзи моддаларни кетма-кет қабул қилиши натижасида уларнинг таъсирига ўрганиб қолади ва мунтазам равишда қабул қилиб туришга интилади, бу моддани қабул қилмаган пайтда ўзини ёмон ҳис этади, яъни одам бу моддага нисбатан муъте бўлиб қолади. Бунинг оқибатида одамда гиёхвандлик (наркомания) касаллиги вужудга келади. Наркотик моддалар қулига айланган кишида аввало ўзига, сўнг оиласига, касбига ёки ўқишига нисбатан қизиқиш, аҳамият ва парво ҳислари қолмайди. Айниқса, келажагимизнинг асосий кучига айланган ёш авлодни унинг биринчи навбатдаги қурбони бўлиши жуда ҳам ачинарли ҳолдир. Наркоманиянинг салбий оқибатлари фақат шахс ёки жамиятгагина эмас, балки бориб-бориб бутун мамлакатнинг барқарорлигига путур етказиши, сиёсий тузум ва қонунчиликнинг издан чиқишига ҳам сабаб

бўлиши мумкин. Наркомания инсон жисмини қанчалик хароб қилса, худди шунингдек шахснинг ва жамиятнинг манфаатларига ҳам мислсиз даражада зарар етказди. У тинч-тотув оилаларни бузади, болаларни етим қилади, қашшоқлик, мухтожликда яшашга мажбур қилади, охиरोқибат касаллик ўлим ёки қамоқхона билан якунланади. Шу ўринда таъкидлаш лозимки, наркотик восита ва психотроп моддалардан мастлик ҳолати ўз-ўзини ўлдириш, бахтсиз ҳодисаларнинг содир бўлиши (йўл-транспорт ҳодисаси, баландликдан йиқилиш, ёнғинда куйиш, чўкиш ва бшқ.), қотиллик қурбони бўлиш эҳтимолини анча оширади.

Мустақиллик йилларида юртимизда ҳукм сураётган миллатлараро ҳамжиҳатлик, тинчлик ва осойишталик фаровон ҳаёт барпо этиш учун, ёш авлодни ҳар томонлама етук, комил инсонлар даражасида тарбиялаш учун имконият бермоқда. Мамлакатимизнинг биринчи президенти И.Каримов – “Жаҳон давлатлари ва халқаро ташкилотлар диққат-эътиборини давримизнинг умумбашарий муаммолари бўлмиш халқаро терроризм, экстремизм, наркобизнес, контрабанда, экологик офатлар ва болалар ўлимига қарши курашишга сафарбар этиш зарур” – деб таъкидлаб, инсониятни ҳалокат гирдобидан қайтаришга қилган даъватлари фикримизнинг яққол далилидир.

Гиёҳвандлик ҳар бир шахс, оила, жамият тақдири учун энг оғир иллат эканлигини эътиборга олиб, жаҳондаги барча мамлакатларнинг ҳукуматлари, жумладан Ўзбекистон ҳукумати томонидан наркотик моддаларни тақиқлаш тўғрисида махсус қонун қабул қилинган. Қонунга кўра, наркотик моддаларни экиш, ишлаб чиқариш, сақлаш, тарқатиш, сотиш, қабул қилиш ман этилади. Шунингдек, қонунда наркотикнинг тиббий ва ижтимоий зарари бўйича аҳоли орасида кенгмиқёсда тушунтириш ишларини олиб бориш ҳар бир фуқаронинг бурчи эканлиги қайд этилган.

Гиёҳвандликнинг олдини олиш ва бу ижтимоий иллатга қарши курашишда мамлакатимизнинг ҳар бир фуқароси қуйидаги тушунчаларга эга бўлиши зарур:

- Гиёҳвандликни Ўзбекистон Республикаси қонуни асосида ман этилганлигини билиш;
- Наркотикларни уйда, ётоқхонада, меҳмонхонада, чўнтагида, буюмлар ичида сақлаш ман этилганлигини билиш;
- Наркотикларни сотиш, бепул инъом этиш, уларни қабул қилишни тақлиф этиш ёки зўрлаш жиноят эканлиги ҳақидаги тушунчага эга бўлиш;
- Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг 270-271-272-273-274-275-276-моддаларида наркотик моддаларни экиш, ишлаб чиқариш, сотиш, тарқатиш, сақлаш жиноят эканлигини ҳар бир фуқаро билиши ва бунга амал қилиши лозим.

Хулоса қилиб айтганда, гиёҳвандликка қарши курашда ҳамда наркомания иллатидан ўсиб келаётган ёш авлодни асраб-авайлашда нафақат ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари балки халқ таълими, соғлиқни сақлаш, ижтимоий соҳа вакиллари, ёшлар ташкилотлари ва кенг жамоатчилик ҳамкорликда иштирок этишлари лозим. Ёшларга тўғри тарбия бериш, уларни ҳар томонлама камол топиши учун етарли муҳит яратиш, айниқса ёшларни тиббий саводхонлигини, маданиятини ошириш чора-тадбирларини кўриш ҳар биримизнинг муқаддас бурчимиздир. Гиёҳвандликнинг олдини олиш мактабдан бошланиши зарур. Болалар ва ўсмирлар орасида гиёҳвандликнинг олдини олиш масаласи аввало улар онгида соғлом турмуш тарзини шакллантиришни талаб этади. Ўсаётган ёш авлод ўз соғлиғининг нақадар муҳим аҳамиятга эга эканлигини онгли равишда тушуниши, давлатимиз томонидан яратилаётган имкониятлардан унумли фойдаланиши, ислохотларда иштирок этиб, соғлом турмуш тарзига риоя этиши, комиллик сари интилиб, етук мутахассислар қаторидан ўрин олиши, халқимиз соғлиғи, мамлакатимиз тинчлигига, юртимиз равнақига ўз ҳиссаларини қўшиши зарур.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодекси. Т.: “Адолат” 2008 йил.
2. Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг «Психоактив моддалар истеъмоли натижасида юзага келадиган руҳий ва хулқатвор бузилишлари. Психоактив моддалар истеъмолини тўхтатиш синдроми (психоактив моддалар истеъмоли натижасида юзага келган абстиненция синдроми)» миллий клиник баённомаси. 2022 йил “27” июндаги 176-сонли буйруғига 1-илова.
3. Акалаев Р.Н., Розанов В.А ва бошқ. “Ўтқир экзоген захарланишларда ўз жонига қасд қилиш ва парсуицидал ҳаракатлар” //Вестник экстренной медицины. 2019, том 12, №6.
4. Бахриев И.И., Лочинов Ф.Н. Осмотр и судебно-медицинское исследование трупа //Учебное пособие. Ташкент, 2023.
5. Гиёсов З.А. Суд тиббиёти // Тиббиёт олий ўқув юртлари талабалари учун дарслик. - Тошкент, “Global Books” нашриёти, 2018.
6. Искандаров А.И., Қўлдошев Д.Р. Суд тиббиёти //Тиббиёт олий ўқув юртлари талабалари учун дарслик. - Тошкент, “MERIYUS” нашрети, 2009.
7. Судебная медицина: национальное руководство /под ред. Ю.И.Пиголкина. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2018.